роман-палімпсест І.Полянської постає таким собі способом культурного синтезу, в якому часткова руйнація культурних і гуманістичних цінностей супроводжується новою технікою їхнього відтворення і реставрації. Йдеться про систему відносин, що мають місця перетинів, вузлові пункти, але централізація тут відсутня як така. Отож реально грунтується ця нова техніка на вкотре доведених майже труїзмах: 1) ілюзія (а це стосується і фікціональності) цінна тоді, коли є еквівалентом реальності, але визнана за реальність ілюзія перестає бути ілюзією; 2) онтологічно одне завжди пов'язане з іншим, а кожне є суто тим, чим воно є лише тоді, коли пов'язане з іншим; 3) недоступне стає доступним завдяки досвіду феноменологічного Іншого відповідно до того самого механізму, який робить минуле доступним у споминах – індивідуальних і колективних. Повнота опису факту і події (про це і йдеться, коли у випадку І.Полянської ми говоримо, почасти у лапках, про її когерентну історіографію) у прозі російської письменниці припускає суб'єктивність сенсу факту й події, але не зумовлює автоматично можливість осягнути їх розумом (їхню інтелігібельність). Смисл тут завжди потребує суб'єкта – того, хто ставить питання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Lacan J. The Four Fundamental Concepts of Psycho-Analysis / Jacques Lacan. – New York: Norton, 1978.
2. Schönle A. Ruins and History: Observations on Russian Approaches to Destruction and Decay / A.Schönle // Slavic Review. – 2006. – Vol. 65. – № 4. – P. 649-669.
3. Анкерсмит Ф. История и тропология: взлет и падение метафоры / Франк Анкерсмит. – М.: Прогресс-Традиция, 2003.
4. Ермошина Г. Сны времени из малахитовой шкатулки / Г.Ермошина // Дружба Народов. – 2003. – № 3. – С. 209-211.
5. Кларк К. Советский роман: история как ритуал / Катарина Кларк. – Екатеринбург: Изд-во Уральского ун-та, 2002.
6. Лотман Ю. Структура художественного текста / Юрий Лотман. – М.: Искусство, 1970.
7. Маркова Д. Пусть "Х" значит "любовь"... / Дарья Маркова // Знамя. – 2003. – № 5.
8. Мусхелишвили Н. Понимаю, ибо абсурдно. К эвристике абсурда / Н.Л.Мусхелишвили, Ю.А.Шрейдер // Человек. – 1998. – № 6. – С. 22-36.
9. Новые смыслы для безумной книги. С Ириной Полянской беседовала Любовь Турбина / Ирина Полянская, Любовь Турбина // ExLibris НГ. – 2004. – 6 октября.
10. Полянская И. Горизонт событий / Ирина Полянская. – М.: Олимп, АСТ, 2002.
11. Полянская И. "Литература – это послание". Беседу вела Елена Черняева / И.Полянская, Е.Черняева // Вопросы литературы. – 2002. – № 1. – С. 243-260.
12. Созо-Боэтти А. Способность отрицания как пракика женского искусства Гендерная теория и искусство: Антология, 1970 – 2000 / Аннмари Созо-Боэтти. – М: РОССПЭН, 2005. – С. 57-66.

УДК 821. 161. 2 – 3. 09'06 (043. 3)

ІСТОРІЯ ХУДОЖНЬОГО ПОСТУПУ УКРАЇНСЬКОЇ УРБАНІСТИЧНОЇ ПРОЗИ

Фоменко В.Г., д. філол. н., професор

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена дослідженню появи та еволюційного розвитку української урбаністичної прози.

Ключові слова: місто, урбанізація, урбанізований соціум.

Фоменко В.Г. ИСТОРИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОЙ УРБАНИСТИЧЕСКОЙ ПРОЗЫ / Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина.

Статья посвящена исследованию зарождения, а также эволюционного развития украинской урбанистической прозы.

Ключевые слова: город, урбанизация, урбанистический социум.

Fomenko V.G. THE HISTORY OF ARTISTIC DEVELOPMENT OF UKRANIAN URBANISTIC POSE / Luhansk Taras Shevchenko National University, Ukraine.

This article is devoted to the research of conseption and evolutional development of Ukranian urbanistic prose.

Key words: city, urbanization, urbanistic society.

Серед багатьох змістових спрямувань, що їх розвиває українська літературна думка чи, навпаки, заперечує або дедалі свідоміше прагне започаткувати, художньому освоєнню міського середовища й міського типу життя таланило найменше. Осмислюючи феномен міста в контексті сучасної урбаністичної культури та літератури, розглядаючи його як результат історичного розвитку людства, можна визначити, що урбаністична література наділена "енергетичним" потенціалом митців і виступає засобом накопичення, зберігання, передачі інформації та досвіду наступним поколінням. Урбаністична література має унікальну можливість відтворювати колективні настрої та інтегрувати свідомість міського соціуму в світоглядні процеси суб'єкта. Процеси урбанізації впливають на соціокультурний потенціал розвитку суспільства, тому не випадково вони стали предметом всебічного дослідження соціологів, істориків, філософів, економістів тощо. Особливе місце посідає література, присвячена місту як носію інформації урбаністичних традицій та ознак, її дослідження неможливе без урахування урбаністичної культури, в основі якої лежать "форми соціального спілкування, розваги, особливості мови, а також різноманітні методи та системи знань" [1, 317]. У центрі уваги урбаністичної літератури – дискурсивна поведінка людини в цілому – людини, яка говорить, пише, читає, знаходиться в діалозі із собі подібними та культурним середовищем [1, 78]. Починаючи із XVI століття, література все більше уваги приділяє відображенню міського середовища. У романі XIX століття місто виступає тлом, локусом і персонажем, саме художня література сприймає значною мірою первинний синкретизм образу міського середовища [2, 106], XX століття змінює характер та напрями в потрактуванні міста та урбанізації. Проблема міста й людини в урбанізованому соціумі широко представлена в історичних дослідженнях Р.Адамса, Л.Мамфорда, Е.Сайко, А.Сванідзе, А.Тойнбі.

Загальні проблеми міста та процеси урбанізації розглядали М.Вебер, М.Межевич, Дж.Форестер. Значний крок у досліджені процесів урбанізації зробили соціологи Р.Грац, Л.Зеленов, Р.Парк. Місто майбутнього втілене у творах Августина Аврелія "Про град Божий", Т.Мора "Утопія", Т.Кампанелли "Місто сонця", Е.Говарда "Міста майбутнього", Ю.Щербака "З хроніки міста Ярополя". Культурі міста присвятили дослідження Л.Коган, Б.Марков, Е.Сайко, П.Сорокін.

Дослідження міста й урбанізації як особливого феномена літератури почалося не так давно, тому варто визначити дослідження Л.Андреєва "Ж.-П.Сартр. "Вільна свідомість і XX століття", М.Бютора "Місто як текст", В.Глазичева "Поетика міського середовища", В.Заманської "Російська та західноєвропейська література першої третини XX століття: урбаністична тема і екзистенційна свідомість", О.Лановенка "Художнє сприйняття", Ю.Лотмана "Символіка Петербурга і проблеми семіотики міста", О.Петровської "Місто і пам'ять", М.Ямпольського "Демон і лабіринт". Частково урбаністичну домінанту в українській прозі розглядали В.Агєєва, А.Біла, Т.Гундорова, Л.Кавун, І.Кравченко, С.Павличко, І.Матковська, М.Тарнавський, М.Ткачук та ін.

Мета пропонованої розвідки полягає в дослідженні процесу становлення й еволюції художньообразного відтворення урбаністичної тематики в українській прозі. Реалізація мети передбачає з'ясування еволюційного розвитку урбаністичних творів в аспекті особливостей української ментальності.

В українській літературі дихотомія "село – місто", "град Божий" та земне місто, столичне та провінційне місто тощо. Соціальні явища швидкоминучі, тому зображення у творі моральних та духовних цінностей суспільства, узагальнення самосвідомості городян, особливостей міського способу буття тісно пов'язане з національним менталітетом. Феномен літератури, який осмислюється в контексті сучасних соціальних реалій, набуває самодостатнього соціального сенсу.

Феномен міста історично присутній у різних цивілізаціях та визначається їх особливостями, отже, історико-генетичний метод дозволяє визначити спільні та відмінні якості міста, що розвивалось у різних культурно-історичних системах. Літературна урбаністика акцентує увагу на процесі органічного співіснування міських та сільських життєформ у прозовій літературі. При цьому основна частина дослідницького дискурсу зосереджена на світосприйнятті, де відбувся докорінний злам у ставленні українських прозаїків до Європи і світу як "міста", культура якого віднині не стільки протиставляється традиційній культурі, скільки стає на її захист. Розглядається процес поступового переходу письменницької думки крізь прірву, що її утворили між "радянським" містом і "куркульським" селом сталінські репресії та доба "розвинутого соціалізму". Паралельно із цим вивчаються націєтворчі процеси, які свідомо не розглядала радянська критика, тим самим уникаючи розмови про реальне ставлення літератури України до процесів глобалізації, технологізації загальноцивілізаційного розвитку. Говорячи про методологічну ситуацію в українському літературознавстві, С.Павличко зазначає: "Література переживає свою власну кризу, пов'язану, як не дивно, з нормалізацією її ролі й місця в суспільстві. Вже ніколи не буде в Україні так багато поетів і поезії, що свідчило про столітнє панування романтизму, в

якому поезія постала як домінуючий жанр, і так мало прози, яка, крім усього іншого, просто не мала відповідного урбаністичного мовного ґрунту" [3, 484].

В українській літературі (за М.Максимовичем) доба Середньовіччя – письменство Київської Русі – умовно поділяється на три періоди. За визначенням О.Сліпушко: "Українська література доби християнського Середньовіччя – тривалий період у її розвитку, що охоплює приблизно триста років. Художньо-естетична творчість цього колосального, як за часовими межами, так і за кількістю матеріалу, періоду не була статичною. Література перебувала у процесі постійної творчої динаміки. Змінювалися її погляди на світ, форми творчого осмислення дійсності" [4, 110]. У творах давньоруської літератури з'являється Київ, як могутній економічний, політичний та культурний центр. Київський літопис закономірно посідає значне місце в літературі XII століття: "… головна увага у Київському літописі акцентується на подіях місцевих, регіонального значення, а не тільки центральних, у Києві… Події, місцем яких є Київ, більшою мірою не як центр Русі, а осереддя окремого київського регіону, виходять тут на перший план" [4, 125]. Велику роль і значення має Київ у "Слові о полку Ігоревім", де згадуються також міста Галич, Новгород-Сіверський, Путивль, Чернігів тощо. На думку І.Матковської, художній та філософський зміст поеми реалізується в кількох проблемних площинах: "… Це протиставлення ціннісно-негативного світу пустельного Степу ціннісно-позитивному світові Міста. У цьому контексті образ Києва, що є … найбільш повним уособленням вельми складної історичної форми людського існування, дістає послідовно ціннісно-позитивну характеристику як своєрідний сакральний центр міського культурного простору загалом. При цьому особлива значущість центрального міста підкреслюється у "Слові" через посилання на обшир територій Давньої Русі та органічні зв'язки Києва з віддаленими її краями: "Коні ржуть за Сулою – дзвенить слава в Києві"; Дівчата співають на Дунаї – в'ються голоси через море до Києва" [5, 59]. У "Похвалі Києву" Д.Лихачов наголошує, що "динамічний монументалізм давнього Києва – стилістична формація Давньої Русі, … має вияв у національному характері як росіян, білорусів, так і українців. Має вияв і відкритий характер східнослов'янських культур, їхнього зв'язку з багатьма сусідніми народами" [6, 796]. Отже, місто – певна модель суспільства, втілення якої в мистецтві та літературі надзвичайно важливе.

Українська література доби бароко неповторна тим, що в ній відбиті інтенції мислителів і митців (архітекторів, композиторів, малярів і, звісно, поетів), не просто зорієнтованих на Європу, а вихованих на європейських зразках і в європейському дусі, але з досить істотним додатком, який змушує ще й ще раз повернутися до соціального аспекту повсякденного життя не лише барокової, а й усієї української культури XVI–XIX ст., "замовником" якої було здебільшого бездержавне суспільство. "Українська барокова культура не була пов'язана з княжими дворами, як це відбувалося в Західній Європі. Київ, Львів, інші відомі міста мали власні релігійні центри та освітні інституції, так звані братські школи, зорієнтовані на нижчі соціальні верстви – міщанство та козацтво, що на той час становили надто суттєву, багато в чому визначальну складову населення" [7, 30].

Друга половина XIX століття позначається процесом активного розвитку реалістичного літературного напряму, який дозволив всебічно й масштабно відтворити процеси і зміни в тогочасному суспільстві. Така тематика з'являється і в українській літературі, зокрема у творі І.Франка "Борислав сміється". Реалістична концепція творчості І.Франка, позначена елементами майбутнього модерністичного сприйняття дійсності, дозволяє визначити основу суспільного конфлікту через індивідуальне сприйняття світу й дійсності героїв, а прагнення з'ясувати тенденції розвитку тогочасного суспільства дозволили І.Франкові окреслити два аспекти: "Це боротьба кожної людської особистості, що прагне, з одного боку, до можливого розширення сфери свого буття і своєї діяльності, свого індивідуального розвитку, а з другого боку, до якомога ширшого та одностайного усуспільнення, об'єднання одиниць з метою зміцнення їх сил у боротьбі за існування" [8, 145]. Поява в полі письменницького зору лише контурів міста і перенесення в це містечко чи місто авторського спостережного "пункту" значило куди більше, ніж перехід від зображення селян до зображення робітників. Хоч вони всі належали до переважаючої маси народу, за чиї інтереси література мала боротися. І, зрозуміло, боролася, як зазначає М.Ткачук: "…В перших епізодах роману постає часово-просторовий континуум Борислава, даються його національні й соціальні характеристики. Борислав набуває важливого смислового й конструктивного значення в семіосфері твору, стаючи героєм епосу нового часу, метафоризуючись, що відбито в назві твору – "Борислав сміється". Образ персоніфікований і символічний. Він об'єднує всі компоненти колізії, мотиви, фабульні й позафабульні структури роману, визначає його *урбаністичний* характер і колорит" [9, 175]. Навіть не маючи серед цього народу читача, культурні потреби якого були здебільшого такими ж убогими, як і підневільне життя та праця, кожен ступінь свободи творчого самовияву дозволяв цю підневільність дедалі сміливіше атакувати. Сама повнота людської волі в художньому світі передбачала й передбачає авторство не загальнонародне, а особистісного рівня й навичок. А з тим і авторське право дивитися на життя з найрізноманітніших точок зору, що й робила нова генерація українських митців, першим кроком якої за межі вузько (себто ідейно-тематично) трактованої традиції був *крок у бік урбаністики, міста.* Дослідження та висвітлення розвитку міст та процесів урбанізації дозволяє осмислити цивілізаційні процеси й на їх основі прогнозувати майбутнє: "Якщо до кінця XIX століття місто сприймалося як

особливий цілісний та самодостатній організм в його самостійному обчисленні, то в кінці XIX – початку XX століття характер оцінки міста, "через яку" усвідомлювалась урбанізація, змінився" [10, 13].

Місто як "фізичний" феномен і як носій та продуцент, перевірений щоденним побутом культури, майже не значилось серед топосів нашої "старомовної" поезії, прози, драматургії як явищ передовсім книжного й аж потім (як компонент всотаного інтелектуально-художнього досвіду) – особистісного ґатунку. А.Свидницький, І.Нечуй-Левицький, Б.Грінченко, Панас Мирний, І.Франко, а трохи згодом і В.Стефаник шукали й знаходили першопричину втрати селом духовно-моральних цнот не в поміщиках чи урядниках, а в часові, який і землю, і тих, хто на ній працював, робив усього лиш товаром. Практично все XX століття багато хто з українських прозаїків продовжував за вищенаголошеними цнотами сумувати, зітхаючи в такий спосіб і за традиційним українським селом, хоч перейматися треба було відсутністю на мистецькій мапі України міста не як панацеї від "винародовлення" (Є.Маланюк) рідної землі, а як справжнього бастіону розвитку України. Ми далекі від думки, що таке місто треба було вимріяти і в такий спосіб реалізувати нехай художню, але даність. Навпаки – його треба було всього лише зробити рівноправним як об'єктом, так і суб'єктом екзистенційного рефлексування всіх тих, хто в ньому навчався й жив, але себе з ним не ідентифікував, тим самим не ідентифікуючи й Україну з переважаючими соціальними формами сучасного й майбутнього.

Доба модерну урівняла справжні художні таланти, здатні до відтворення "художньої правди", літературна топографія яких уже або перестала орієнтуватись виключно на село, або й зовсім від нього відмежувалась. Як наслідок цього, значно помінялася сама літературна мова, яка важко, але послідовно вбирала в себе щоразу більше число понять, слів, мисленнєвих змін. Саме ці зміни виводили її на загальноцивілізаційний змістовий простір, де місто мало свій сформований побут, буттєві ідеали, особливий погляд на світ, який постійно розвивався і дуже рідко орієнтувався на давнину. Необхідно врахувати фактор загальноміської грамотності, яка дедалі відчутніше асимілювала місцеві говірки, що найбільш яскраво засвідчили Галичина й Закарпаття, преса й література яких набагато випередила Велику Україну в процесі запозичень з польської, німецької та інших європейських мов, що вивчалися в гімназіях, університетах, переважно вживалися в державних установах. Українське місто й досі виступає симбіозом села й селян, які шукають міської прописки та праці, міських мешканців, які роботу знайшли, проте далі не змогли піднятися ні на буттєвому, ні на свідомому рівні. У результаті маємо той різновид побутового суржику, де колишній і "модерний" словник один одного не контролюють. У такий спосіб відбувається змішування чужих і своїх назв, означень, зворотів, де діє закон механістичної зручності. Що не означає – оросійщується, бо подібні мовленнєві практики руйнують природу обох мов, а носія ставлять за межами культури, вимоги й закони якої передбачають знання того, що робиш.

В.Підмогильний не лише самотужки, а й від імені присутнього в письменницькій його манері вселітературного досвіду, притому досвіду як європеїзованого, так і рідномовного, обрав метою саме *осягнення* Києва як своєрідного живого організму, котрий Радченка урешті-решт прийняв. На згадку одразу приходять твори О. де Бальзака, роман "Милий друг" Гі де Мопасана, де та ж сама проблема мирного "завоювання" столиці є визначальною. А з нею (і нею!) увиразнюються самоочевидні інтертекстуальні зв'язки "Міста" з французькою, й не лише французською, літературою, оскільки найбільш прозірливі з тодішніх більшовизованих критиків вловили присутність у тексті роману В.Підмогильного перегуків із психоаналітичними студіями З.Фройда. Цікаво, що й цими паралелями романний зміст далеко не вичерпується. Як свідчать критичні до нього звертання Г.Костюка та Ю.Шереха, у ньому наявні алюзії критичного ставлення до мегаполісного середовища, де окрема особа, а надто особа, як Радченко, творча, за збереження внутрішньої своєї самобутності повинна постійно боротися.

Не життя у місті, а співжиття з останнім на всіх рівнях фізичних та духовних потреб, завдячуючи саме творчості В.Винниченка, стало для української літератури практично опанованою художньою нормою, що іще більш разюче засвідчив роман "Сонячна машина", бо "… Винниченко зразу спробував вийти з вузького кола своїх тем, узявшися до соціальної проблеми про перебудову людства і змалювавши нам ще одну утопічну картину "прекрасної будучини" [11, 436]. Його задум дослідники пов'язують із намаганням письменника порозумітися з проблемами, що їх перед кожною мислячою людиною висунули соціально-історичні катаклізми першої чверті XX ст., серед яких чільне місце посіли дві російські революції і Перша світова війна. Приблизно на той самий період набули розголосу нові художні віяння і в Україні, схарактеризовані С.Павличко назвою одного з підрозділів монографії: "Модернізм як риторика естетизму. Поезія початку XX століття" [3, 113].

Соцреалізм поглибив й без того глибоку прірву між вихованою на дореволюційних духовно-естетичних рушеннях модерною українською літературою (М.Зеров, Є.Плужник, В.Підмогильний, М.Куліш, І.Дніпровський, А.Любченко, В.Домонтович) і гаслами "нового мистецтва", що лунали з табору футуристів і всіх тих, кого зачаровував дискусійний темперамент М.Хвильового – більшовика-ленінця в найголовнішому переконанні, що література піддається тезисній дресурі, що вона цілком залежна від різних політизованих платформ і що її в Україні практично, себто до М.Хвильового та М.Семенка, не

було. Урбаністична творчість останнього "на тлі попередньої, традиційної і ранньомодерністської, лірики була явищем інноваційним і тому шокуючим для сучасників" [12, 113].

Друга половина ХХ століття позначилася позицією митців молодших поетичних поколінь, для яких протиставність своїм попередникам залишається нормою по сьогоднішній день, що, власне, й відбилося в поняттях "шістдесятники", "сімдесятники", "вісімдесятники". На продовження цього ряду на завершальній стадії минулого століття просто не вистачило прикінцевих десятиліть. Це, щоправда, не означає, ніби підстав для розмежувань, приміром, "вісімдесятників" (В.Герасим'юк, І.Римарук, Т.Федюк) та "сімдесятників" (В.Кордун, М.Воробйов, С.Вишенський) не було жодних. Цілком очевидна герметичність художнього мислення останніх і ускладнена (і соціально цілком визначена) метафорика перших стали своєрідними візитівками неухильного руху української поезії у бік тих чи інших загальноєвропейських поетичних переважань, серед яких публіцистичного римованого непотрібу не було й сліду. Вирізняє останні з "живих" поетичних поколінь і те, що для них не існувало й не існує потреби в загальному поетичному каноні, що, у свою чергу, дозволило їм практично безвиїмково (і це, не забуваймо, за умов жорсткого ідеологічного диктату й драконівської цензури) пристати до негласної "хартії" творчо узаконеного авторства. На думку Н.Зборовської, більшість дослідників "під назвою "вісімдесятники" має на увазі такі яскраві літературні постаті, які робили численні спроби сформувати художні і світоглядні постколоніальні моделі: В'ячеслав Медвідь, Євген Пєшковський, Юрко Гудзь, Василь Герасим'юк, Іван Малкович, Юрко Іздрик, Юрій Андрухович, Юрій Винничук, Олександр Жовна, Олександр Ірванець, Олександр Ульяненко… Найточніше назвати вісімдесятників "*перехідним поколінням*" [13, 396]. Яскравим підтвердженням є роман Ю.Андруховича "Московіада. Роман жахів", а також збірка поезій "Листи в Україну", в яких "період перетворень розглянуто з позицій людини, що живе в Москві; автор підсумував чимало уявлень, які понад два сторіччя панували в імперському мисленні, й дистанціювався від них" [14, 400]. Місто – середовище культури та для культури, осмислення феномену міста та його ідеї мають виключну роль і значення в літературному процесі.

Урбаністичні домінанти досліджуються в контексті розвитку моделі української літератури, де "урбанізовані" й "джерельні" витоки визначають проблему того, яка традиція художнього мислення України буде активно розвиватися. Урбаністична домінанта української прози ХХ століття простежується в творчості Ю.Андруховича, В.Даниленка, Н.Бічуї, А.Дімарова, А.Дністрового, О.Забужко, П.Загребельного, Р.Іваничука, О.Ірванця, С.Майданської, Ю.Покальчука, С.Процюка, В.Шевчука, Г.Штоня, Ю.Щербака, які співвідносять свої художні пошуки з тенденціями розвитку загальносвітового літературного процесу, творчі надбання яких можуть стати предметом наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуревич П. Философия культуры / П.С.Гуревич. – М.: Аспект-Пресс, 1994. – 317 с.
2. Венедиктова Т. Город как дискурс / Т.Венедиктова, Т.Боровинская, Е.Кулик // Вестн. Моск. ун-та: Сер. Филология. – 2004. – № 3. – С. 98-111.
3. Павличко С. Теорія літератури / С.Павличко. – К.: Основи, 2002. – 679 с.
4. Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (Х–ХІІІ століття) / Оксана Сліпушко. – К.: Аконіт, 2002. – 399 с.
5. Маяковська І. Образ Києва у "Слові о полку Ігоревім"/ І.Матковська // Образ міста в контексті історії, філософії, культури: Києвознавчі читання. – К., 2005. – С. 56-64.
6. Лихачов Д. Похвала Києву / Д.Лихачов // Український культурологічний альманах. – 2002. – № 51-52. – С. 785-797.
7. Геник-Березовська З. Грані культур. Бароко. Романтизм. Модернізм / З.Геник-Березовська. – К.: Гелікон, 2000. – 368 с.
8. Ауэрбах Э. Мимесис / Эрих Ауэрбах. – М.: Прогресс, 1976. – 550 с.
9. Ткачук М. Жанрова структура прози Івана Франка (бориславський цикл та романи з життя інтелігенції) / М.П.Ткачук. – Тернопіль: [Б.в.], 2003. – 382 с.
10. Сайко Э. Урбанизация – явление и процесс исторического развития / Э.В.Сайко // Урбанизация в формировании социокультурного пространства. – М.: Наука, 1999. – С. 11-46.
11. Зеров М. Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка: Лекції, нариси, статті / М.Зеров. – Дрогобич: Відродження, 2007. – 568 с.
12. Біла А. Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки / А.Біла. – К.: Смолоскип, 2006. – 464 с.

13. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури / Н.Зборовська – К.: Академвидав, 2006. – 504 с.

14. Шкандрій М. В обіймах імперії: Російська і українська літератури новітньої доби / М.Шкандрій. – К.: Факт, 2004. – 496 с.

УДК 821.161.2Б-2.09:94.000.7.00

ХУДОЖНЄ МОДЕЛЮВАННЯ ІСТОРІЇ В ПОЕМІ Г.БЕВЗА "ЕНЕЇДА"

Хом'як Т.В., к. філол. н., доцент, *Сєчіна К.В., учениця

Запорізький національний університет
**Гімназія № 2 імені Лесі Українки*

У статті зроблено спробу дослідити, які віхи історії розкрито в поемі Г.Бевза "Енеїда", і простежити, як це змодельовано художньо, на естетичному рівні.

Ключові слова: історія, образ, хронотоп, час, простір, фантастичне, реалістичне.

Хом'як Т.В., *Сечина К.В. ХУДОЖЕСТВЕННОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ИСТОРИИ В ПОЭМЕ Г.БЕВЗА "ЭНЕИДА" / Запорожский национальный университет, *гимназия № 2 имени Леси Українки, Украина.
В статье сделана попытка исследовать, какие именно этапы истории раскрыто в поэме Г.Бевза "Энеида", и проследить, как это смоделировано художественно, на эстетическом уровне.

Ключевые слова: история, образ, хронотоп, время, пространство, фантастическое, реалистическое.

Homjak T.V., *Sjechyna K.V. THE ARTISTIC MODELLING OF HISTORY IN THE POEM OF G.BEWZ "ENEJIDA" / Zaporizhzhya National University, *Grammar school № 2 named after Lesya Ukrainka,Ukraine.
The article deals with the analysis landmarks of history and theirs interpretation in the poem of G.Bewz "Enejida". The article also touches upon the analysis of the artistic method of the author, his aesthetic views on the historical events.

Key words: history, figure, chronotopos, time, expanse, fantastic, realistic.

"Енеїда" Г.Бевза – це твір новий, своєрідний, оригінальний. Г.Бевз "вивернув" "наизнанку" не лише оригінал Вергілія, але й "Енеїду" І.Котляревського, дав відомому сюжету нове наповнення. В "Енеїді" Г.Бевза людина потрапляє в повну залежність від влади, яка набуває небувалої сили й прагне виконати Божі функції на землі. На жаль, твір ще не став належно об'єктом дослідження літературознавців. На сьогодні є лише стаття Т.Хом'як [1] і тези К.Сєчіної [2], яка написала наукову роботу по лінії МАН, а твір вартий уваги й надзвичайно актуальний, зокрема цікавий і в плані осмислення історії в ньому.

У поемі Г.Бевза "Енеїда" виразний історичний колорит. Це передусім події другої світової війни, голоду на Україні, хрущовської відлиги. Завдяки цьому твір набуває характеру громадського документа, стає своєрідною енциклопедією життя українців у XX столітті.

Енеєві – центральному героєві твору – випало на долю жити в XX і XXII століттях, а про реалії XXI-го він дізнається з розповідей інших – Марі, філософа.

Посутньо розкрито у творі історичну сторінку, пов'язану із Великою Вітчизняною війною. Цей період змальовано двопланово: реалістично з відтворенням тих жахів, які війна несе людству, й з елементами гумору та сатири, коли через розповідь Енея про один із фронтових епізодів, у якому він "брав язика" – фашистського бауляйтера і його коханку.

Перша звістка про війну надзвичайно драматично напружена:

Війна! Мов гаспидська лавина
з вогню і сталі, злоби й зла, заполонила Україну
і далі нагло поповзла [3, 5].

Г.Бевз опосередковано зауважує, що "два довжелезних роки військо / у відступах" [3, 5] було:

А скільки крові, поту, болі,
а скільки хлопців з поля бою
не повернулися у стрій!
А зла нахраписта армада
доперла аж до Сталінграда.
Та далі – стій! [3, 5].